

**Antti Kasvio, Työterveyslaitoksen vanhempi tutkija:
Työ ja kestävä kehitys. Alustus kestävästä kehitystä käsittelevässä presidenttifoorumissa**

Kestävän kehityksen ajatuksen katsotaan yleisesti tulleen julkiseen keskusteluun vuonna 1987 Gro Harlem Brundtlandin puheenjohtajana toimineen maailman kehitystä pohtineen komission Our Common Future-raportin esiin nostamana. Raportissa kestävä kehitys katsottiin tarkoittavan luonnonvarojen vastuullista käyttämistä niin, että myös seuraaville sukupolville jäisi mahdollisuus niiden tasavertaiseen hyödyntämiseen.

Todellisuudessa kuitenkin saksalainen Hans Carl von Carlowitz julkaisi jo 1713 kestävä metsänhoitoa koskevan tutkielmansa Sylvicultura oeconomica, jossa kirjoittaja kehotti rajoittamaan hakkuuta ja huolehtimaan metsien uusiutumisesta niin, että metsien puuvarannot saataisiin säilymään sukupolvelta toiselle.

Ja ovatpa perinteiseen talonpoikaiseen viisauteenkin aina kuuluneet ajatukset siitä että siemenviljaa ei pidä syödä ja että tila on pyrittävä jättämään seuraavalle sukupolvelle vähintään yhtä hyvässä kunnossa kuin millaisena se on itse peritty.

Kestävän kehityksen ajatus ei siten ole välttämättä kovin uusi, vaikka se on nimenomaan viime aikoina noussut esiin lähes yleispätevänä ratkaisuna mitä erilaisimpiin ongelmiin. Mutta aikamme suuri paradoksi on se että vaikka kutakuinkin kaikki ilmoittavat ainakin periaatteessa kannattavansa kestävä kehitystä, todellisuudessa me etenemme koko ajan yhä kauemmas sen käytännön toteutumisesta.

Kun kansainvälinen ilmastopaneeli julkaisi neljännen arviointiraporttinsa vuonna 2007, ilmakehän hiilidioksidipitoisuuden ilmoitettiin nousseen 378 partikkelimiljoonasosaan teollista vallankumousta edeltäneeltä 280 ppm:n tasolta. Nykyisin tuo luku on noussut jo 390 ppm:n paikkeille ja 400 ppm:n raja ylittyneet vuosikymmenen puolivälin paikkeilla. Maailman vanhin tieteellinen julkaisusarja Philosophical Transactions of the Royal Society julkaisikin viime vuonna ilmastonmuutosta käsittelevän teemanumeron, jossa tutkijat pohtivat niitä vaikutuksia, joita tulisi olemaan maapallon lämpötilan kohotessa neljällä asteella kriittisenä pidetyn kahden asteen rajan sijasta. Tosiasiassa vallitsevien trendien perusteella tuollaista kehitystä saatettiin pitää täysin realistisena.

Toisena keskeisenä ongelmanamme on lajien tuhoutuminen, joka etenee nykyisellään sellaisella vauhdilla että alan asiantuntijat puhuvat uudesta ihmisen aiheuttamasta maapallon biologisen evoluution syvästä kriisistä.

Tällaisia uhkakuvia synnyttää ennen kaikkea se valtaisan laaja uusien inhimillisten voimavarojen mobilisaatioprosessi, joka on parhaillaan käynnissä kehittyvissä maissa. Kymmenet miljoonat ihmiset muuttavat joka vuosi maaseudun perinteisistä elinkeinoista asutuskeskuksiin etsimään uutta pohjaa toimeentulolleen. Tämän ohella joudutaan ottamaan huomioon se, että monien kehittyvien maiden ikärakenne on vielä hyvin nuori. Siten työikäisen väestön kokonaismäärä tulee kasvamaan merkittävästi vielä vuosikymmenten ajan etenkin Etelä-Aasiassa ja Afrikassa.

Kansainvälinen työjärjestö on esittänyt arvioita, joiden mukaan maailmaan pitäisi saada syntymään joka vuosi noin viisikymmentä miljoonaa uutta työpaikkaa jo sen estämiseksi, ettei työllisyystilanne huonontuisi nykyisestään. Tilanteen parantamiseksi tarvittaisiin vielä enemmän.

Uusien taloudellisten aktiviteettien kehittymisen väistämättömänä tuloksena on maailman kokonaistuotannon erittäin voimakas laajentuminen. Ei ole epärealistista arvioida vuotuisen talouskasvun nousevan jopa noin neljän prosentin tasolle. Tämä puolestaan merkitsisi sitä, että maailman koko-

naistuotannon ollessa nykyisin noin 60 000 miljardia dollaria se saattaisi kasvaa vuoteen 2050 mennessä nykyrahassa arvioiden noin viisinkertaiseksi.

Vaikka tuollaiset kasvuluvut saattavat tuntua aivan huikeilta, todellisuudessa kutakuinkin tällaisiin kasvulukuihin pääseminen on edellytys maailman sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen ongelmien ratkaisemiseksi. Paras keino edistää tätä tavoitetta on tarjota ihmisille mahdollisuus hankkia työnsä välityksellä elanto itselleen ja perheelleen. Kaikille olisi eduksi, jos tällaiset mahdollisuudet avautuisivat ensisijaisesti itse kunkin omalla kotiseudulla.

Tämän tosiasian käänttöpuolena on kuitenkin se, että kaikki meidän tekemämme työt kuluttavat energiaa ja luonnonvaroja. Itse työn tekeminen ja työllä aikaansaatujen tuotteiden käyttö myös kuormittavat luontoa. Kun työn määrä lisääntyy riittävästi, se ei ainakaan nykyiseen tapaan toimien voi enää mitenkään pysyä käytettävissä olevien luonnonvarojen tai ekologisen järjestelmän sopeutumiskyvyn mukaisissa rajoissa.

Koko prosessin voidaan sanoa lähteneen liikkeelle 1700-luvulla eli samoihin aikoihin jolloin myös kestävä metsänhoidon ideat ensi kerran muotoiltiin. Tuolloin valistusfilosofit keksivät ajatuksen siitä, että ihmiset voisivat tiedon avulla alistaa luonnonvoimat palvelemaan oman tarpeentyydytyksensä päämääriä. Edistyksen päämääränä voisi olla tällöin ihmisten kaikkinaisen vapautuminen aineellisen niukkuuden rajoista. Tänä päivänä läntisten teollisuusmaiden voidaan katsoa jo edenneen melko lähelle tuon tavoitteen toteutumista.

Nyt valistuksen projekti näyttää olevan kääntymässä päälaelleen niin, että odotettavissa on yhä pahemmaksi muodostuva pula muun muassa makeasta vedestä, ruoasta ja energiasta. Seuraukset näkyvät jo nyt raaka-ainemarkkinoilla hintojen voimakkaana kohoamisena. Kyse ei ole enää mistään ohimenevästä piikistä, vaan se näyttää muodostuvan melko pysyväksi ilmiöksi. Seuraukset näkyvät välittömimmin kaikkein köyhimmässä kehitysmaissa, joissa nälästä kärsivien ihmisten lukumäärät ovat alkaneet kasvaa.

Viittasin aiemmin Royal Societyn äskettäin julkaisemiin analyyseihin maapallon neljän asteen lämpenemisen mahdollisista seurauksista. Kirjoittajat toteavat meidän olevan lähestymässä hyvin vaarallista vaihetta sen vuoksi, että inhimillisen tarpeiden määrä kasvaa erityisen voimakkaasti nimenomaan meidän vuosisatamme alkupuoliskolla. Jos ne pyritään tyydyttämään nykyisten käytäntöjen mukaisella tavalla, myös meidän toimintojemme aiheuttamat ympäristökuormat kasvavat samaan aikaan moninkertaisiksi nykyiseen verrattuna. Juuri tämän yhdistelmän seuraukset voivat olla hyvinkin katastrofaaliset. Jos sen sijaan pystymme muuttamaan toimintomme nopealla aikataululla oleellisesti ympäristöystävällisemmiksi, pääsemme todennäköisesti paljon vähemmän vaurioin vuosisadan jälkipuoliskolle. Tuolloin valtaosa maailman väestöstä on todennäköisesti jo siirtynyt modernin elämän piiriin ja myös väestönkasvu tasaantunut, jolloin ongelmien hallinta muuttuu helpommaksi.

Mutta vaikka me periaatteessa olisimmekin tietoisia tällaisista sopeutumistarpeista, jäljelle jää se tosiasia että me kaikki haluamme pitää kiinni omasta työstämme. Siksi me emme halua hevin hyväksyä esimerkiksi sellaisia ympäristörajoitteita, joiden me pelkäämme saattavan omat työpaikkamme tai tulevat työllistymismahdollisuutemme vaaranalaisiksi. Odotamme myös valitsemiemme päätöksentekijöiden ottavan tällaiset näkökohdat huomioon omassa käyttäytymisessään.

Koko asetelma saattaa kuitenkin muodostua toisenlaiseksi, jos me opimme tarkastelemaan myös omaa työtämme ja sen tulevaisuuden näköaloja kestävä kehityksen näkökulmasta. Tällöin kyse ei ole ainoastaan töiden ympäristövaikutusten ja niiden vähentämiskeinojen tarkastelemisesta. Voimme samanaikaisesti eritellä, ovatko työpaikkamme taloudellisesti kestävällä pohjalla niin, että niiden voidaan realistisesti olettaa jatkuvan myös tulevaisuudessa. Voimme kysyä onko työt järjestetty

inhimillisesti kestäväällä tavalla niin, että voimme nauttia niistä sekä pysyä terveinä ja työkykyisinä aina normaaliin eläkkeelle siirtymiseen saakka. Ja voimme kysyä, onko työt ja niistä maksetut palkinnot jaettu sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Jos ei, jossakin vaiheessa syntyy todennäköisesti sellaisia jännitteitä, jotka uhkaavat töiden jatkuvuutta vaikka muut kestävyuden edellytykset olisivatkin täytettyjä.

Tätä kautta ehkä päädyimme oivaltamaan, että puhe kestävästä kehityksestä ei ole mikään uhka meidän töidemme jatkumiselle. Päinvastoin nyky-yhteiskunnassa ehkä paras tapa huolehtia töiden jatkumisesta on nimenomaan se, että kaikki kyseisten töiden kestävyyttä mahdollisesti uhkaavat tekijät tunnistetaan ja että ne myös pyritään konkreettisin toimin poistamaan. Tuolloin meidän ei tarvitse enää jäädä miettimään esimerkiksi sitä mitkä nykyisin tehdyt työt ovat vihreitä ja mitkä ei-vihreitä. Paljon oleellisempaa on tunnistaa, mitkä nykyisin tehdyistä töistä ovat todellisuudessa elinkelpoisia ja mitkä eivät ole sitä. Ja pysyäkseen elinkelpoisina kaikkien töiden on muututtava ajan myötä vihreiksi, mikä tarkoittaa sitä että ne on kyettävä sovittamaan myös resurssipohjaltaan ja ympäristövaikutuksiltaan kestävä kehityksen sanelemiin rajoihin.

Työelämän alueella tehtävää kehittämistyötä tukee merkittäväällä tavalla se muutos, jonka voidaan nähdä olevan tapahtumassa vallitsevissa yrityskulttuureissa. Aikaisemmin kestävä kehitys nähtiin yleisesti liittyvän osaksi yritysten yhteiskuntavastuullisuuden toteuttamiseen tähtääviä toimintoja, jolla ei ollut mitään varsinaista yhteyttä yritysten varsinaisten ydinstrategioiden muotoiluun. Pahimmillaan kyse on ollut pelkästä yritysten julkikuvan parantelusta erilaisten vihreältä näyttävien teemojen avulla. Nyt sen sijaan omia liiketoimintastrategioitaan vähänkin pidemmällä tähtäyksellä suunnittelevat yritykset ovat joutuneet tunnistamaan sen, että nimenomaan luonto ja sen tarjoamat resurssit määrittelevät tulevaisuuden yritystoiminnan kaikkein varsinaisimmat reaalitaloudelliset rajat. Liiketoimintoja ei voida suunnitella sellaisten resurssien varaan, joita ei ole saatavilla tai joiden hinnat nousevat järjettömän kalliiksi. Niitä ei kannata myöskään suunnitella sellaisten ympäristöä kuormittavien ratkaisujen varaan, jotka todennäköisesti tullaan lähiaikoina joko kokonaan kieltämään tai joita sanktioidaan ankarasti erilaisin päästömaksuin. Sen sijaan niitä kannattaa suunnitella sellaisten kestävä kehityksen mukaisten ratkaisujen ympärille, joiden kysyntä tulee todennäköisesti kasvamaan nopeasti etenkin kehittyvillä markkinoilla. Tätä kautta kestävyys on tullut ja tulossa osaksi yritysten liiketoimintastrategioiden kaikkein kovinta ydintä.

Siten nykyisin on olemassa hyvät edellytykset sille, että ihmisten oman työnsä kehittämiseen kohdistuvat intressit ja yritysten liiketoiminnan kehittämisen uudet painotukset saadaan tukemaan toinen toistaan. Lisäksi voidaan odottaa, että ihmisten paneutuessa lähemmin omien työtoimintojensa kestävyuden parantamisen mahdollisuuksiin he alkavat miettiä omien toimintojensa vastuullisuutta laajemminkin. Samalla he ehkä oppivat suhtautumaan hieman uudenvälisillä tavoilla myös kokonaisyhteiskunnallisella tasolla suoritettaviin kasvu- ja ympäristöpoliittisiin valintoihin.

Lopuksi haluan kiinnittää huomiota siihen, että kestävä kehitys edellyttämät elämäntapamuutokset on alettu viime aikoina nähdä selvästi aiemmasta poikkeavilla tavoilla. Tähän saakka ne on nähty lähinnä sarjana erilaisia kieltämyksiä kuten lihan syönnin vähentämisenä, auton käytöstä luopumisena, ulkomaan lomamatkojen vähentämisenä jne. Nykyisin ihmiset ovat sen sijaan alkaneet oivaltaa, että kohtuullisempi työnteon ja kulutuksen määrä sekä uudenlaisten kulutustottumusten ja ajankäytön mallien omaksuminen avaavat monesti mahdollisuuksia paljon laadukkaampaan ja rikkaampaan elämään. Ehkä paras lisäarvo syntyy kuitenkin siitä, että uudenlaisen elämäntavan - ydinalue työ mukaan luettuna - omaksuminen antaa meille mahdollisuuden uskoa jälleen tulevaisuuteen eli siihen maailmaan, jossa meidän lapsemme ja lastenlapsemme tulevat elämään.

Sitä tosiasiaa ei ole syytä lähteä kaunistelemaan, että itse siirtymävaihe uuteen kestävämpään siviilisaatioon tulee varmasti olemaan raskas ja myös uhrauksia edellyttävä prosessi. Mutta kiulu edes-

sämme olevien riskien ja niiden takana avautuvien mahdollisuuksien välillä on niin leveä, että urakkaan ryhtymistä ei kannata jättää epäröimään.